

Laitos, joka osasi sanoa EY

PERTTI HAAPARANTA

Kansalaiskeskusteluun osallistuakseni voin todeta, että jos minun on valittava Euroopan talousalue -sopimuksen (ETA) ja Euroopan yhteisön (EY) jäsenyyden välillä, niin valitsen EY:n. EY:ssä Suomella on mahdollisuus vaikuttaa päätöksentekoon, ETAssa ei. Erityisesti EY-jäsenyys takaa sen, että Suomi voi yrittää vaikuttaa siihen, että hyvinvointivaltio ei tuhoutuisi. Lisäksi maailmantalous näyttää olevan jakautumassa taloudellisiin blokkeihin, joten on valittava omansa. Jos minun on valittava Ketusta tai Dynastiasta, tiedän kyllä, kumman valitsen.

Mitään taloudellisia argumentteja kannanotolleni ei ole, eikä VATTin selvitys¹ anna siihen riittäviä eväitä. Osin raportti näyttää tilaajan (ulkoministeriö) tahdosta niin yksisilmäisesti tehdyttä, että sen vuoksi tekisi ihan kiussallaan mieli heretä EY:n vastustajaksi. Mutta mitä muuta voisi odottaa teokselta, joka on kasattu kokoon kolmessa viikossa? Ja jonka kirjoittamiseen annettua aikaa lyhennettiin ulkoministeriön taholta jatkuvasti? Ja joka on kirjoitettu aiheesta, josta Suomessa ei vielä kukaan ole tehty perusteellista tutkimusta? Toivottavasti EY-Suomessa tällainen inhimillisten resurssien hukkakäyttö ei enää ole mahdollista. Jos on, niin karhu meidät syököön. Raportin puutteet eivät ole sen tekijöiden vika vaan tilaajien asettamien reunaehtojen syytä. Heidän on nyt turha pestä käsiään, kuten pääministeri Aho on tehnyt. Kyllä Pilatuksetkin muistetaan.

VATT:n erittely on puutteellinen sen vuoksi, että sen laskelmien tekemiseen käytetty kokonaistaloudellinen malli (KESSU) ei sovi yhdyntymisen keskeisten vaikutusten selvittämiseen. Sama koskee aiemmin samaan tarkoitukseen *Ari Lahden* käyttämää Suomen Pankin mallia. Lisäksi laskelmien perustana olevien vaihtoehtojen täsmentäminen on tarkoitushaakuinen.

1. Hallitsematon rakennemuutos

VATT:n raportissa todetaan useampaan kertaan, että integraation suurimmat edut syntyvät siitä, että kaupan esteiden kadotessa yritysten välinen kilpailu kiristyy, mikä johtaa yritysten toiminnan tehostumiseen ja sitä kautta tuottavuuden huomattavaan paranemiseen. Samaan suuntaan vaikuttaa myös liiallisen julkisen säätelyn purku. Onko raportissa sitten tehty laskelmia siitä, miten paljon eri integraatiovaihtoehdot vaikuttavat kilpailuun ja tuottavuuteen eri toimialoilla? Ei. Arviot on jokseenkin temmattu ilmasta. KESSU-mallilla ei tällaisten laskelmien tekeminen ole edes mahdollista.

Tiedämme kansainvälisen kaupan perusteorian valossa, että edut taloudellisesta yhdyntymisestä syntyvät karkeasti ottaen kahdesta syystä. Ensiksikin, yhdyntyminen voi (jos olet integraatiointoilija, jätä tämä sana pois!) johtaa sellaiseen talouden rakennemuutokseen, että yksittäinen maa voi paremmin hyödyntää suhteellista etuaan. Mitä suurempi muutos, sen parempi. Toiseksi, mikäli jonkin toimialan tuotannossa on saavutettavissa suurtuotannon etu-

¹ Suomi Euroopan yhteisön jäseneksi? Valtion taloudellinen tutkimuskeskus, VATT-julkaisuja 5, 1992.

ja, yhdentyminen mahdollistaa niiden käytön, mikä näkyy sekä tuotantokustannusten alenemisena että laajempien tavaravalikoimien syntynä. Uuden kasvuteorian perusteella tiedämme myös, että yhdentyminen saattaa nostaa talouden kasvuvauhtia pysyvästi. VATTin selvityksessä ei tehdä mitään kunnollisia laskelmia näistä eri tekijöistä. Ainoastaan luvun 4. alun keskustelussa luodaan pohjaa järkevälle keskustelulle siitä, missä Suomen talouden suhteellinen etu mahdollisesti piilisi; samoin työvoiman liikkuvuutta käsittelevissä jaksoissa aihetta jäsenetään oikeasta näkökulmasta. Mielenkiintoisen lisänsä olisi tuonut sen pohdinta, miten pienyrityksille käy yhdentymisessä. *Cliff Pratten*, joka on tutkinut pienyritysten menestymisen tekijöitä, on todennut, että yhdentyminen saattaa parantaa niiden asemaa.

Raportissa myönnetään, että KESSU-mallin avulla ei tällaista rakenneanalyysia voida tehdä. Miksi ihmeessä sitä sitten on käytetty? Tämä on sitäkin ihmeellisempää, kun samalla korostetaan, että selvityksessä ei ole otettu huomioon eri yhdentymisratkaisuihin liittyviä sopeutumiso ongelmia, vaan halutaan selvittää vain sitä, miltä Suomi näyttäisi, kun eri vaihtoehtoihin on täysin sopeuduttu. Sopeutuminen olisi ollut ainoa asia, jota KESSU-mallilla olisi voinut yrittää järkevästi tutkia.

Itse asiassa raportin henki on tällaisen rakennemuutokseen perustuvan integraatioanalyysin vastainen. Parhaiten tämä tulee esille käsiteltäessä maatalouden kohtaloa. Varmasti tilaajan toivomuksesta raportissa on yritetty esittää maatalouden muutospaineet mahdollisimman kaunopuheisesti lieventäen potilaan tuskaa. Esimerkiksi sivulla 26 todetaan: »Pääoman (maatalouden, PH) hintaa laskee se, että korkoero muihin EY-maihin nähden häviää rahaliitossa kokonaan.» Monikohan sijoittaja on sitä mieltä, että suomalaisen maatalouteen tehtyjen sijoitusten riski pienenee EY-jäsenyyden myötä tai että riski jopa häviää? Selvityksessä ei kyetä missään tekemään selväksi, että maatalouden supistuminen vapauttaa voimavaroja muille sektoreille: maatalouden supistuminen ei ole tappio vaan siunaus. Se on niin siunauksellinen, että saavutettu taloudellinen hyöty on suurempi kuin maatalouden supistu-

misesta aiheutuva kokonaistulojen lasku. Itse asiassa tällä hetkellä maatalous varsin todennäköisesti on kokonaistaloudellisesti katsoen tappiollista toimintaa.

Samalla omituisella tavalla raportissa selitetään osittain muidenkin toimialojen tuotannon muutoksia: selvästikään ei haluta tehdä selväksi, että yhdentyminen saattaa johtaa suureen talouden rakennemuutokseen. Yksi selvä ero ETA-ratkaisun ja EY-jäsenyyden välillä on, että jälkimmäisessä joudutaan omaksumaan EY:n kauppapolitiikka kolmansia maita kohtaan. Raportissa todetaan tästä muutoksesta vain, että Suomen tullit ovat joillakin kehittyneillä toimialoilla korkeammat kuin EY-tullit, raaka-aineiden ja puolijalosteiden tuonnissa sen sijaan alemmat. Tämän perusteella sitten todetaan (s. 3), että EY:n jäsenyys ilmeisesti jonkin verran heikentäisi jalostettujen tuotteiden tuotantoedellytyksiä Suomessa. Raportissa jätetään toteamatta se looginen johtopäätös, että ilmeisesti EY-jäsenyys sitten parantaisi raaka-aineiden ja puolijalosteiden tuotantoedellytyksiä. Kai ne resurssit jonnekin siirtyvät. Ehkä tätä ei ole terveellistä sanoa maassa, jossa jatkuvasti valitetaan tuotannon yksipuolisuutta ja jalostusasteen alhaisuutta.

Rakennemuutospaineet selviäisivät kuitenkin vasta laskemalla kullekin toimialalle efektiivisen tullisuojan asteet. Valitettavasti Suomessa ei ole tehty edes tällaisia peruslaskelmia, eikä VATTia näin voi moittia siitä, että se ei ole niitä laskenut. Niitä ei ole aivan helppo tehdä. Laskelmissa tulisi ottaa huomioon myös se, että kauppaa rajoitetaan pääosin hallinnollisin toimenpitein ei ainoastaan tullein. Varsin yleinen käsitys on, että maataloutta lukuunottamatta EFTA-maat ovat olleet kauppapolitiikassaan liberaalimbeja kuin EY-maat. Tältä osin niille on EY-jäsenyydestä tulossa tappiota. Mitään evidenssiä siitä, että Suomi poikkeaisi muista EFTA-maista en ole nähnyt. Tasavallan johtajien peräänkuuluttaman kansalaiskeskustelun kannalta on mielenkiintoista, että kahdesta ETA ja EY ratkaisujen välisestä keskeisestä taloudellisesta erosta, maataloudesta ja kauppapolitiikasta kolmansiin maihin nähden, raportissa ei jälkimmäisestä ole tehty mitään erittelyä. Sen puuttuminen tode-

taan kyllä suoraan, mutta eikö tässä olisi ollut älykkäiden arvausten paikka? *Viktor Norman* on tehnyt alustavia arvioita tästä Norjalle yksittäisille toimialoille. Hänen laskelmiensa mukaan hyödyt EY-integraatiosta laskisivat huomattavasti, mutta eivät häviäisi.

Karsastus rakennemuutoksen analyysiä kohtaan näkyy myös siinä, miten reaalikoron muutoksia arvioidaan. Raportissa todetaan, että EY:n jäsenyys toisi mukanaan Euroopan rahoituksen jäsenyyden, mikä johtaisi korkojen laskuun Euroopan tasolle. Tämä pitää paikkansa tietysti riskittömille sijoituksille, mutta sijoitukset yrityksiin eivät ole riskittömiä. Integraatio vaikuttaa eri toimialoihin eri tavalla. Joillakin toimialoilla rahoituskustannukset voivat näin jopa kasvaa, joillakin laskea. Mitenhän integraatio vaikuttaa metsäteollisuuden rahoituskustannuksiin?

VATTin erittelyissä ei ole kaikilta osin kyetty käyttämään hyväksi olemassaolevaa tutkimusta, mikä on ihmeellistä, koska Suomessa ei todellakaan paljoa ole tehty. Suomen osalta *Risto Vaittinen* on tehnyt perusteellisimmat selvitykset yhdentymisen ja GATT-sopimuksen vaikutuksista maatalouteen. Käsittäakseni niitä ei ole hyödynnetty millään tavoin, vaikka ne on nimenomaisesti tehty siten, että ne valaisivat politiikan muutoksen rakennevaikutuksia. Ettei syynä ole vain se, että raportissa varovaiseksi luonnehdittu arvio siitä, että EY-jäsenyys voisi ETA-ratkaisuun verrattuna alentaa hintatasoa huomattavasti (19 prosenttia), voisikin osoittautua rohkeaksi?

Yleisesti rakennemuutospaineita olisi voitu arvioida karkeasti käyttäen hyväksi *Thomas Wieserin* tekemiä arvioita toimialoittaisista hintaeroista eri EFTA-maiden ja EY-maiden välillä. Olettaen, että uusi yhdentymisaalto ei muuttaisi toimialojen suhteellisia hintoja EY:n sisällä ja olettaen, että EFTA-maiden suhteelliset hinnat lähestyisivät EY-suhteellisia hintoja, olisi ollut suoraviivaista rakentaa lähtökohta-arvio rakennemuutospaineista. Arvio olisi luonnollisesti karkea, koska osa sektoreista on suljettuja sektoreita (kuten suurin osa palveluista) vielä yhdentymisen jälkeenkin, eikä suhteellisten hintojen tarvi tällöin olla samat maittain. EY- ja ETA-ratkaisujen eroja voisi sit-

ten haarukoida lähtien ensin liikkeelle maatalouden ja elintarviketeollisuuden tuontisuojiin eroista.

2. Mitä se on, jota kutsutaan EY-ratkaisuksi?

Omituisinta VATTin raportissa on se, miten eri talouspoliittiset vaihtoehdot on asetettu. Kansan suuhun on jo levinnyt viisaus, että EY-ratkaisu lisää tuotantoa ja työllisyyttä siksi, että viinan hinta laskee. Ilmeisesti nyt on löydetty maailmoista paras. Se että KESSU-simuloinneissa todellakin raportissa nimetystä EY-vaihtoehdosta suurimmat edut syntyvät (epäuskottavasti) valmisteverotuksen muutoksesta, peittää kokonaan alleen kysymyksen, että mihin tässä oikein EY:tä tarvitaan. Eikä valmisteveroja voida muuttaa ETAssa? Tai jopa kokonaan EY:n ulkopuolella? Itse asiassa lähes kaikki raportissa todetut integraation positiiviset vaikutukset voidaan saavuttaa toimenpitein, jotka on tehtävissä ilman ETAA ja EY:tä.

Ruotsissa tämän totesivat jo neljä vuotta sitten *Harry Flam* ja *Henrik Horn*. Heidän ehdotuksensa olikin, että Ruotsissa tulisi harkita yksipuolista kaupan vapauttamista, joka todennäköisesti tuottaisi suurimmat hyödyt. *Viktor Norman* on kylläkin huomauttanut, että on ihmeteltävää, miksi niitä ei sitten ole aiemmin toteutettu. Hänen mielestään tämä on argumentti integraation puolesta. Normanin vastaus ei ole tyydyttävä: hän ei tarjoa mitään selitystä sille, miksi »huono» politiikka on sitten otettu aikanaan käyttöön. Eivätkö samat voimat ole nyt sitten vesittämässä yhdentymisen hedelmiä? Jos ne ovat hävinneet, niin *Flamin* ja *Hornin* argumentti pätee. Jos eivät, niin ei integraatio niitä tapa: politiikka etsii uudet muodot.

Raportin suurin ongelma on siis, että suurin osa EY-ratkaisuun luetuista toimenpiteistä on suoritettavissa jo ETAssa ja kokonaan EY:n ulkopuolella. EY:n ulkopuolelle jäämisen vaikutuksia ei ole arvioitu (eikä se kuulunut VATTin toimeksiantoonkaan). Implisiittisenä oletuksena koko suomalaisessa keskustelussa

on ollut, että EY:n »ulkopuolelle» ei missään nimessä jäädä ja että jos jäädyään, niin sitten seisotaan tumput suorina Euroopan uuden Albanian rajalla. On omituista, että vaihtoehdot on rajattu ETAan ja EY:hyn. Omituista erityisesti siksi, että EY-vaihtoehdon suurimmaksi ongelmaksi on nimenomaan ilmoitettu kansallisen päätäntävällän supistuminen. Tosiassissa ETA-ratkaisu on tästä näkökulmasta kaikkein ongelmallisin. *Mika Widgrenin* ja *Carl Hamiltonin* laskelmat osoittavat hyvin, että EFTA-maiden ja Suomen neuvotteluvoima on EY:ssä varsin suuri. Ajatuksia vaihtoehdoista olisi pitänyt herättää jo *Viktor Normanin* laskelmat, joiden mukaan EFTA-maille ei tapahtuisi mitään, jos ne pysyisivät EY:n ulkopuolella tekemättä yhtään mitään.

On suorastaan liikuttavaa, kuinka mitä ilmeisimmin toimeksiantajan tahdosta EY-vaihtoehtoon on luettu kuuluvaksi vaikutuksia, jotka aivan selkeästi kuuluvat myös ETA-vaihtoehtoon. Seuraavat esimerkit riittänevät: »Aloilla, joissa yli rajojen ulottuvalla yritystason yhteistyöllä esimerkiksi tutkimus- ja tuotekehittelytoiminnassa on keskeinen merkitys, saattavat ETA-ratkaisun antamat mahdollisuudet osallistua tähän yhteistyöhön tasavertaisesti EY-maiden yritysten kanssa osoittautua kuitenkin riittämättömiksi.» (s. 37) »Lähtökohtana on oletamus, että vaikka ETA-sopimus muodollisesti avaa näidenkin palvelujen (rahoituspalvelujen, PH) markkinat kaikkien 19 maan yrityksille, niin varsinaisesti vaikutukset tulisivat näkyviin vasta täysjäsenyyden toteutuessa (vrt. lähtökohdat edellä)» (ss. 45—46) Raportin lähtökohtana on, että rajakontrolli säilyy ETAssa, koska kauppapolitiikkaa kolmansiin maihin ei ole harmonisoitu. Tämän väitetään sitten olevan suuri este, vaikka jo Cecchini-raportin laskelmien perusteella on selvää, että pelkän rajavalvonnan aiheuttamat haitat ovat hyvin pienet. ETAssa EY:n ulkopuoliset sopimusmaat sitoutuvat noudattamaan EY:n tuotedirektiivejä, mikä tekee EY:n taholta rajavalvonnan käyttämisen kaupan esteenä kovin vaivalloiseksi. Lisäksi, kun tuote on kerran missä tahansa EY:n alueella (esimerkiksi Ruotsissa) saatu markkinoille, se kelpaa muuallakin.

On siis selvää, että EY- ja ETA-ratkaisut ei-

vät eroa mitenkään oleellisesti vaikutuksiltaan kilpailuun ja tuotannon tehostumiseen muussa kuin maatalous- ja elintarviketuotannossa. Raportissa on tehty tikusta asiaa. Sama koskee verotuksen harmonisointia. Yksi lähtökohtaoletus on, että Ruotsista tulee EY:n jäsen. Voiko kukaan kuvitella, että sen jälkeen Suomen ei olisi pakko harmonisoida arvonlisäveroaan EY:n kanssa, vaikka Suomi olisi tyytynyt ETAan? VATTin raportissa näin kuitenkin oletetaan. Sama koskee valmisteveroja.

Toisaalta laskelmissa ei ole otettu huomioon eräitä EY:n tuomia selviä etuja. Esimerkiksi Suomen sotamenoja voitaisiin EY-vaihtoehdossa supistaa huomattavasti, mikä ei ETA-ratkaisussa ole ilman omaa erityistä päätöstä mahdollista. EY:n yhteisellä sotapolitiikalla on mahdollisuus saavuttaa huomattavia kustannussäästöjä mm. siten, että sotatarvikkeiden tarjoajia voidaan kilpailuttaa tehokkaasti. Nythän ne voivat toimia varsinaisina julkisen vallan verenimijöinä, koska kussakin maassa on haluttu pitää yllä omaa sotatarviketuotantoa, joka ei luonteensa puolesta ole ollut kunnollisessa valvonnassa. Sotilaallis-teollisia komplekseja löytyy muualtakin kuin entisestä Neuvostoliitosta. Toinen säästönlähde on sotavoimien koon supistaminen.

3. Täsmällisten lukujen tuoma syvä mielenrauha

Mikään ei liene vastaa paremmin raportin tilaajan toiveita kuin täsmälliset luvut, jotka osoittavat EY:n paremmuuden. Suomalainen (ja varmasti myös EY-) byrokratia elää numeromagian vallassa. Muistio ei ole kunnollinen, ellei siinä kyetä kiteyttämään asiaa numeroksi, jota ministeri tms. voi vilauttaa puheessaan. Mitään väliä ei ole sillä, millä tavoin lukuun on päädytty tai kuinka epävarmana laskelman tekijä tulosta pitää. Luvulla voidaan välttää keskustelu oleellisesta. VATT:n raportissa ei missään keskustella kunnolla, kuinka epävarmoja tulokset ovat, mitään arvioita vaihteluväleistä ei anneta.

Viime vuosien teoreettinen keskustelu on monilta osin asettanut kyseenalaisiksi Cecchi-

ni-raportin taustalla olevien *Smithin* ja *Venablesin* laskelmien perusteet. VATTin raportin kannalta on syytä huomauttaa, että *Jan Haaland* ja *Ian Wooton* ovat todenneet, että markkinoiden yhdentyminen ja kilpailun kasvu eivät välttämättä johda hintojen laskuun *Smith-Venables* -tyyppisissä malleissa. *Viktor Norman* on havainnut tutkiessaan 70-luvun EY-sopimusten vaikutuksia, että kaupan esteiden purkaminen ei välttämättä johda kilpailun kiristymiseen. Itse olen osoittanut, että kilpailun kiristyminen saattaa kasvattaa suljettua sektoria.

VATTin raportin argumentointi perustuu kuitenkin keskeisesti siihen, että nämä kolme väitettä pätevät. Jo tälläkin perusteella tehdyissä laskelmissa olisi ollut syytä arvioida jollakin tavalla niitä rajoja, joiden sisässä vaikutukset ovat. Kaikkein parasta olisi ollut, jos laskelmia ei olisi lainkaan tehty, vaan olisi tyydytty yksityiskohtaiseen keskusteluun periaatteellisella tasolla. Periaatteellisen tason tarkasteluissa olisi voitu arvioida myös sellaisia kysymyksiä, kuin että mitä paineita yhdentyminen tuo naisten mahdollisuuksille työelämässä tai sosiaaliturvan rahoitukselle. Nämä ovat ongelmia, jotka koskettavat suurinta osaa ihmisistä ja joiden taloudellinen merkitys on suuri. Voi tietysti olla, että ETA- ja EY-vaihtoehdot eivät tässä eroa toisistaan, mutta se olisi tietysti pitänyt argumentoida erikseen. Ja jos ne eivät eroa näissä suhteissa, niin eivät ne voi erota niissäkään suhteissa, joihin VATTin laskelmat suurelta osin perustuvat.

Raportissa olisi huomautettavaa lähes joka sivulla, mutta ehkä parasta on pitäytyä ylläolevaan periaatteelliseen kritiikkiin. On kuitenkin syytä huomauttaa vielä yhdestä kummajaisesta. Koska raportissa yhdentymisen vaikutuksia on arvioitu ekonometrisen makromallin avulla, niin laskelmissa on nojaututtu hyvin paljon suomalaisen tuotannon kilpailukykyyn. Sen on noustava, jotta malli ei tuottaisi päinvastaisia tuloksia, kuin tilaaja on halunnut. Mutta mikä on sitten logiikka, jos oletetaan parantunut kilpailukyky? Yhdentyminen lisää suomalaisten yritysten mahdollisuuksia EY:n markkinoilla, mutta lisää EY:n yritysten kilpailukykyä Suomen markkinoilla. Ylipäätään integraa-

tiosta saatavilla eduilla ei periaatteessa voi olla mitään tekemistä kilpailukykyyn paranemisen kanssa. Jos näin olisi, niin väistämättä jotkut integraatioon osallistuvat maat häviäisivät: kaikkien kilpailukyky ei voi parantua yhtäaikaan.

Miksi siis Suomen suhteellinen asema parantuisi enemmän kuin muiden? Yksi mahdollisuus on, että suomalaisessa tuotannossa on enemmän käyttämättömiä suurtuotannon etuja kuin EY:ssä. Mitään aineistoa tästä ei kuitenkaan esitetä. Ja tokko näin esimerkiksi on paperiteollisuudessa. Toinen mahdollisuus on, että suomalaisten yritysten asema paranisi kolmansien maiden markkinoilla. Mutta eikö muiden (kai näin voidaan jo väittää?) EY-maiden yrityksille käy myös samoin; miksi suomalaisten asema paranisi enemmän? Eivätkö EY:n ulkopuoliset maat sitten reagoisi mitenkään, jos niiden kilpailukyky heikkenisi? On myös syytä ihmetellä, eikö raportissa ennustettu suuri tulojen kasvu EY-vaihdossa näkyisi kotimaisessa kysynnässä ja siten suljetun sektorin hinnoissa?

VATT olisi voinut yrittää keskittyä erittelemään yhdentymiskeskustelussa käytettyjä argumentteja. Se olisi pakottanut päättäjät selkeyttämään omaa ajatteluaan. Tällöin päätökset olisi tehty ainakin niin, että perustelut olisivat loogisesti kestävä. Mutta ehkä he eivät kestä tällaista, jotkut heistä (todennäköisesti useimmat) joutuisivat myöntämään, että he ovat olleet liikkeellä vähin eväin.

On valitettavaa, että vastaperustettu tutkimuslaitos asetettiin mahdottoman tehtävän eteen. Pätevätkään tutkijakunta ei olisi selviytynyt siitä kunnialla. Muualla maailmassa perusteellisten integraatioselvitysten tekeminen on kestänyt 3-4 vuotta, täällä UM kuvitteli sen vaativan vain kolme viikkoa. Ehkä se ei ollut edes kiinnostunut perusteellisesta, rehellisestä selvityksestä. Päällepäin näyttää ainakin siltä, että se halusi saada käyttöönsä EY-myönteisen kannanoton, jolle olisi annettu perusteellisen tutkimuksen valepuku. Kun se ei onnistunut, on tilaaja ensimmäisten joukossa kieltämässä sen arvoa.

Toki raportin myönteisyyteen on saattanut vaikuttaa päätöksentekokoneistolle tyypillinen

itsesensuuri: raportit kirjoitetaan sellaisiksi, kuin kuvitellaan päättäjien haluavan. Jos raportin teolla on vielä kiire, itsesensuuri pienentää todennäköisyyttä, että tehtyä joudutaan muuttamaan.

Toivottavasti tämäntapaisten kokemusten valossa päätösten valmistelukoneistoa aletaan pikkuhiljaa muuttaa järkeväksi. Se olisi syytä aloittaa lisäämällä tutkijoiden vapautta; nykyisellään ennakoivien tutkimusten tekeminen on kielletty, koko selvitystoiminta on valjastettu välittömien aiheiden selvittelyyn. EY-

integraation tutkiminen oli lähes täysin panna-
sa tämän vuoden alkuun asti, kunnes pääministeri sen sitten sormennapsautuksella vapautti. Toivottavasti hän on ehtinyt tämän arvion julkaisemiseen mennessä yhtä reippaasti julkistaa oman kantansa EY-ratkaisuun. Kaikki tutkijat ovat olleet tietoisia tutkimuksen tarpeesta jo useamman vuoden ajan. Suurimmat tutkijaresurssit, erityisesti VATT, jolle yhdentymisen tutkiminen luonnostaan kuuluisi, ovat olleet hieman hukkakäytössä. Ja toki akateemisenkin maailman tulisi katsoa peiliin.